

Roheoskused. Metsaomanike ja metsas töötajate koolitusvajaduse kaardistamine

Eve Rebane, Eesti Metsasertifitseerimise Nõukogu

Kertu Kekk-Reinhold, Eesti Erametsaliit

Eesti Erametsaliit ja Eesti Metsasertifitseerimise Nõukogu viisid metsaühistute esindajate seas läbi küsitluse metsaomanike ja metsas töötajate koolitusvajaduse väljaselgitamiseks. Küsitluse sihtrühmaks valiti metsaühistute esindajad, kes puutuvad igapäevaselt kokku nii metsaomanikega (nõustamine ja igapäevane infovahetus) kui ka metsas töötajatega (erinevate metsatööde tellimine, korraldamine). Lisaks metsaühistute esindajatele vastasid küsitlusele metsaomanike esindusorganisatsioonide ja KIK esindajad. Küsimustiku täitis 20 inimest, lisaks viidi 5 metsaühistu esindajaga läbi telefoniintervjuu.

Lähtudes juba sõnastatud roheoskustest palusime hinnata koolitusteema vajalikkust erinevates sihtrühmades. Lisaks palusime märkida teemad, mida peetakse kõige olulisemaks. Kokku 14 koolitusteema seast peeti kõige olulisemateks järgmisi:

Koolitusteema	Vajalik metsaomanikele	Vajalik metsas töötajatele	Kõige olulisemaks peetud teemad
Metsatööde kavandamine ja korraldamine	13	18	12
Raied - erinevate raiete planeerimine, loodusesse sobitamine	11	15	12
Kliimamuutuste mõju metsaökosüsteemidele: metsade majandamine muutuvus kliimas.	13	11	10
Ökoloogiliselt väärtusliku metsa kujundamine	12	13	8
Metsade häiringud ja metsakaitse (põlengud, ulukid, putukad, seened jne)	11	12	8
Metsa uuendamine arvestades kasvukohta ja erinevaid raieviise	11	12	8

Sisutäpsustused kõige olulisemate koolitusteemade osas

Metsatööde kavandamine ja korraldamine

- Kust alustada, millist teavet ja andmeid tegevuste planeerimiseks vaja läheb, kust saab ülevaate õigusaktidest ja leiab andmed. Kuidas luua endale süsteem dokumentide ja andmete haldamiseks/hoidmiseks.
- Metsainventeerimine ja metsamajandamiskava.
- Omaniku pikem vaade metsale, milline on omaniku kaugem eesmärk metsa majandamisel (tulusaamine, kaitsmine, mõlemad koos jms, sellest lähtuvalt planeerib omanik oma tegevused ja teeb plaani)

- Kas ja millised piirangud on metsal, milliste erinõuetega peab arvestama, kust nende kohta täpsema info saab.
- Metsateatise esitamine, muu dokumentatsioon (nt kooskõlastused, projektid).
- Metsanduslikud digitehnoloogilised vahendid, metsanduslik andmetöötlus (registrid, kaardid, XGIS jne).
- Veebist leitavad info-, abi- ja õppematerjalid.
- Tööde korraldamine:
  - Millised on usaldusväärsed partnerid tööde sissetellimisel, kust neid leida ja mille põhjal valida. Metsaühistust abi, kontaktid.
  - Kirjalik leping, tööde tellijale enda põhimõtete selgitamine ja soovide esitamine (lisanõuded, erinõuded – nt toetuste ja standardite nõuded, säilikpuude gruppide jätmise nõuded, omaniku erisoovid vms), järelevalve, tööde ülevaatamine ja vastuvõtmine. Erimeelsuste ja probleemide lahendamine tööde tegijatega, kuhu pöörduda ja abi küsida, millised on metsaomaniku õigused.

Raied - erinevate raiete planeerimine, loodusesse sobitamine

Erinevad aspektid, millega raietööde korraldamisel arvestada:

- Tulu
- Elurikkus, sh mulla ja vee kaitse (sh puhverribad, setete ja määrdeainete veekogudesse mittedasattumine jms)
- Erinevad kitsendused
- Tööks sobilik aeg, tehnika ja töövõtted.
- Avalikkuse tähelepanu - kuidas ala tööde lõppedes välja paistab, kas metsal on avalikkuse huvi (kuidas majandada ja kuidas käituda kui nt kogukond kasutab metsatükki jalutamiseks või suusaradadeks), kuidas enda tegevusi avalikkusele või kohalikele selgitada
- Töövõtted, puuliigid (pärn või sarapuu)
- Tööohutus ja turvalised töövõtted, kui omanik ise metsas töid teeb, nõuded ja isikukaitsevahendid.
- Õigusaktid ja nõuded (raievanused, roopad jms), dokumentatsioon, load, kooskõlastused (keskkonnaamet või naabrid nt tee kasutamiseks või materjali ladustamiseks)
- Tööde sissetellimine ja järelevalve, lepingud ja tööde vastuvõtmine (vt eelmist teemat)

Kliimamuutuste mõju metsaökosüsteemidele: metsade majandamine muutavas kliimas.

- Kuidas mõjutab kliimamuutus metsa.
- Millised on kliimamuutustega kaasnevad probleemid: liikide vahetumine, segakultuurid, haigused ja kahjurid.
- Soovitused, mida teha, et mets oleks terve, vastupidav ja tootlik.

Ökoloogiliselt väärtusliku metsa kujundamine

- Loodusega arvestav ehk loodust toetav metsandus.
- Milline on ökoloogiliselt väärtuslik mets (kust info saan, millega arvestama pean, kuidas oma tegevuste mõju leevendada)
- Elurikkuse elemendid (rohe-elemendid) metsas, võimalikud leevendusmeetmed metsade majandamisel

- Töövõtted metsa ökoloogilise ajalis-ruumiline sidususe säilitamiseks, parandamiseks või taastamiseks.
- Miks on vaja teada, kust nõuded tulevad, milliste nõuetega tuleb arvestada.
- Mida saan teha, et minu tegevuse mõju loodusele oleks väiksem (leevendusmeetmed, nt säilikuude grupid, puhverribad, ajalis-ruumiline sidusus, ajalooline järjepidevus, maakasutuse ajaloo arvestamine, sellest lähtuvalt parimate otsuste tegemine, vigade vältimine (nt kuusikud viljakale põllumaale)

Metsade häiringud ja metsakaitse (põlengud, ulukid, putukad, seened jn

- Millised on põhilised kahjustajad, kuidas neid märgata ja ära tunda (algavaid) kahjustusi.
- Kuidas tõsta metsa vastupidavust häiringutele ja tagada metsa elujõulisus.
- Metsakaitsete aspektidega arvestamine metsade majandamisel (nt ürasekahjustused, seenhaiguste levik, ulukikahjustused, puistute tormikindlus jne).
- Taimekaitsevahendid

Metsa uuendamine arvestades kasvukohta ja erinevaid raieviise

- Metsakasvukohatüübid (lühidalt)
- Kultiveerimismaterjali valik
- Ajaloolise järjepidevusega arvestamine (õige puu õigesse kohta)
- Istandikud (?)

Täiendav koolitusteema - Metsaomaniku ABC

Küsitluse kommentaaridest ja telefonivestlusest tuli olulise koolitusteemana välja ka metsaomanikele metsanduslike algteadmiste andmise koolitus. Selle koolituse sihtrühmaks oleks inimesed, kes on äsja metsaomanikuks saanud (nt pärimise või ostmise teel), kuid kellel pole varasemalt metsandusega kokkupuudet olnud.

Koolituse raames peaks mh andma ülevaate järgmistest teemadest:

1. Kust leida oma metsa andmed - metsaregister, maa-ameti kaardid, metsamajandamiskava, piirangute kaardid jne
2. Riigi poolt toetatud erametsanduse tugisüsteem - metsaühistud, konsulendid, toetused, hüvitised
3. Metsaomaniku maksustamine - maamaks, tulumaks ja tulumaksusoodustuse kasutamine
4. Koolitusvõimalused metsaomanikele - Luua Metsanduskool, metsaühistute õppepäevad jne

Tegu on roheoskuste koolitusega, mis annab oskused oma omandiga seotud info leidmiseks ja annab võimaluse teha teadlikumaid otsuseid oma metsa eest hoolitsemisel.

Koolituse korraldamisel peaks läbi mõtlema info levitamise võimalused, et jõuda juba olemasolevatesse võrgustikesse mitte kuuluvate metsaomanikeni (sotsiaalmeedia- ja trükireklaam, veebis osalemise võimaluse pakkumine).

Täiendavad soovitused

- Koolituse korraldamisel võiks kaaluda ka veebikoolituse ja ülekande võimalusi ning arvestada, et tööil käivatel inimestel ei pruugi olla võimalik mitmeks päevaks koolitusele kohale sõita.
- Soovitame teooriakoolituse läbi viia veebi teel ning seejärel korraldada praktiline osa poolepäevaste koolitustena erinevates maakondades.
- Koolitusteemade tutvustamisel on asjakohane rääkida praktilistest teemadest ja omandatavatest oskustest ning vältida laialivalgavaid mõisteid (nt rohepööre).

Küsimustikule vastanute kommentaarid ja ettepanekud koolitusvajaduste kohta:

- Osade teemade puhul oleks omanikule ja metsatöötajale õpetatavad asjad väga erinevad. Omanik (eelduslikult mõõdukas võhik) võiks kindlasti teada üldiseid põhimõtteid raie tööde korraldamisel ja metsade uuendamisel, aga kuna ta teadmised on keskmiselt väga tagasihoidlikud ja puudub valdkondlik kogemus, peaks omanik teadma lõpuks kelle poole pöörduda, et vajalikud asjad ära teha. Metsatöölise peaks teadma oluliselt rohkem ja ta suudab ka luua kogemuse baasilt mingeid seoseid, millest õppida.
- Uuemate liikide kasvatusmeetodid sh puupõldude rajamine, muude riikide praktikad
- Hiljutised kohtumised on toimunud nn "alustavate metsaomanikega" (peamiselt naised) kes on metsa pärinud oma surnud abikaasadel ja nende teadmised metsas toimuvast on peaaegu null. Kas saame nendega alustada nagu 90ndatel hakati metsaomanikke koolitama?
- Metsaomaniku ABC - kui olen saanud metsaomanikuks, mida peale hakata?
- Piirangumetsade majandamine
- Metsanduslikud digitehnoloogilised vahendid, metsanduslik andmetöötlus - oluline, et kirjeldus ei tunduks metsaomanikule/metsatöötajale väga keeruline - nii registrite kui ka kaardiprogrammide puhul on võimalik minna väga süvitsi aga koolituse puhul saab esmased teadmised, mis võivad oluliselt abiks olla edaspidises töös või lihtsalt oma metsaandmete haldamisel.

Lisa. Kõik küsimustikus väljatoodud teemad ja nende olulisus vastajate hinnangul

Koolitusteema	Vajalik metsaomanikele	Vajalik metsas töötajatele	Märgitud kõige olulisemate teemade seas
Metsatööde kavandamine ja korraldamine	13	18	12
Raied - erinevate raiete planeerimine, loodusesse sobitamine]	11	15	12
Kliimamuutuste mõju metsaökosüsteemidele: metsade majandamine muutuvus kliimas.	13	11	10
Ökoloogiliselt väärtusliku metsa kujundamine.	12	13	8
Metsade häiringud ja metsakaitse (põlengud, ulukid, putukad, seened jne).	11	12	8
Metsa uuendamine arvestades kasvukohta ja erinevaid raieviise.	11	12	8
Metsanduslikud digitehnoloogilised vahendid, metsanduslik andmetöötlus (registrid, kaardid, XGIS jne).	9	14	6
Majandamise mõju metsaökosüsteemi arengule: raied, uuendamine, seleksioon, kuivendamine ja teedehitus.	11	16	6
Ökosüsteemiteenused (sh keskkonnateenused ehk loodushüved).	12	5	5
Metsade bioloogiline mitmekesisus.	12	12	4
Elurikkuse elemendid, võimalikud leevendusmeetmed metsa majandamisel.	10	13	4
Rohepöörde olemus ja mõju (individuaalne, ühiskonnale). Rohepöörde elluviimiseks loodud regulatsioonid metsanduses (EL), ühiskonna ootused ja meelsus.	10	11	3
Metsaökosüsteemi komponendid ja -arengudünaamika.	5	7	2
Aineringed metsaökosüsteemis.	9	5	1